

“CATALANS DE FOC”

DADES HISTÒRIQUES DE LA ROMERIA DELS CIMS I DE LA FLAMA DEL CANIGÓ

Lluís Santanach

Unió Excursionista de Vic

Dades històriques de la Romeria dels Cims.

Com a detall significatiu en les romeries el foc és ascendent, parteix de esglésies, catedrals i monestirs del territori per purificar-se al cim del Canigó i baixar cap a Sant Martí del Canigó. Les dates d'aquestes romeries giraven sempre a l'entorn del quinze del mes d'agost.

1959. Francesc Pujade, president del C.Exc d'Arlés Sur Tech i del sindicat de turisme d'aquesta vila Rossellonenca alhora vinculada la Touring Club Francès, i el seu amic Albert Llech del Club Alpí de Perpinyà inicien les romeries dels cims. Aquest costum amb un caire religiós i patriòtic amb la muntanya del Canigó i la màgia del poeta de Folgueroles Mn. Cinto Verdaguer són les seves motivacions. La idea partia de portar una flama d'alguns llocs nobles del territori, pujar-la al Cim del Canigó per purificar-la i baixar-la amb romeria fins al Monestir de Sant Martí en forma de peregrinatge.

1959. Primer romiatge amb un sol punt inicial santa Maria d'Arlés.

1960. Segon romiatge que parteixen de Cuixà, Sant Guillem de Combreys i de Prats de Molló per unir-se a Coll de Segalés.

1961. Tercer romiatge amb inici a la catedral de Perpinyà i Sant Martí del Bon Socord que va passar per el Refugi de Balaig i de Bona Aigue sense fer el cim del Canigó per descendir cap a Rocs de Murà i el monestir de Sant Martí. Aquesta tercera romeria fou poc concorreguda i esperonà als organitzadors a preparar millor la següent edició.

1962. Quart romiatge. Fou clau en aquesta història perquè traspassà per primera vegada la frontera i creà el vincle d'amistat amb els catalans del nord fins l'actualitat. En un primer moment es convidà la gent d'Olot rescatant un vincle que venia de lluny, el bisbe Carsalade du Pont i la campana Martina de Sant Martí del Canigó que fou exiliada al 1786 a la Mare de Déu del Tura on fou custodiada i posteriorment retornada al monestir de Sant Martí al 1932. En un deute d'agraïment per aquests gairebé 150 anys de custòdia els olotins son convidats a aquest quart romiatge. Una carta del Sr. Pujade dirigida al aleshores president de la Unió Excursionista de Vic, Sr. Martí Cassany el 24 de maig d'aquell mateix any, exposa els fets d'Olot i convidava expressament als vigatans a formar part d'aquest esdeveniment. El Sr. Cassany i els excursionistes van acceptar amb empenta la proposta. Inicialment els catalans del nord van demanar que els de Vic portessin unes branques de llorer del que va plantar Mossèn Cinto Verdaguer a Vinyoles com a símbol d'unió i admiració per el gran poeta, el Canigó i els catalans d'aquí i d'allà amb l'intenció de portar un present al Monestir de Sant Martí.

La documentació d'aquella època trobada a l'entitat semblaria indicar que aquesta primera convocatòria ja va tenir una bona resposta popular. La circular de l'Unió Excursionista de Vic del agost del 1962 ja anunciava l'activitat informant que es portaria una flama i el llorer de Vinyoles i que calia inscriure's per tal de fer els tràmits pertinents. Les actes de la junta també confirmen que es va fer extensiva la participació

a la resta d'entitats excursionistes de la comarca i explica la logística del transport per anar al Canigó. Dir també que les condicions de plena dictadura franquista i l'hermetisme en que es trobava segrestada Catalunya va propiciar que des de el primer moment la gent que va assistir als romiatges ho fes per les vies legals establertes amb la documentació corresponent i la resta per camins de muntanya assumint els riscos que algun ensurt els pogués sorgir. He tingut la sort de poder compartir aquestes vivències amb alguns personatges, adolescents aleshores, que van viure aquestes experiències amb anècdotes curioses i divertides de les primeres romeries de gent d'aquesta entitat vigatana. "Cas Angera, Albó i Tendre" "Cas Masoliver i Ginestet"

1963. Cinquè romiatge amb tot l'impuls i l'entusiasme dels excursionistes vigatans amb total diligència del seu president Martí Cassany, home tossut en els seus ideals i conviccions que fa possible que la flama dels romeus surti de la cripta de la catedral de Vic amb una excursió organitzada. Autocar, nit a Vilafranca de Conflent i trajecte amb jeeps fins a Cortalets. L'èxit d'aquesta convocatòria també va tenir col·laboradors rellevants com els germans Torra de Manlleu, el mossèn Joan Colom de Tona autor del himne del pelegrinatge i mossèn Reixac de Vic. Aquets foren imprescindibles en properes edicions implicant els excursionistes de Manlleu que donaren suport organitzatiu a Martí Cassany en futures activitats.

1964. Sisè romiatge encara amb més implicació dels vigatans portant una flama encesa del cambril del Monestir de Montserrat que va dormir a Vic i una de Sant Llorenç de Cerdans. Fou tant l'entusiasme d'aquesta edició que el Sr Hilari Puig, soci actiu de l'entitat, filmà una pel·lícula que ajudà encara més a difondre i consolidar l'amistat entre els catalans dels dos vessants dels Pirineus, augmentant-ne la col·laboració.

Arrel d'aquesta edició es forjaren unes trobades entre els catalans del nord i els membres de l'Unió Excursionista amb convits successius a Vic i a les viles d'Arlés i Perpinyà. Una d'aquestes, la del dos d'abril del 1966 a Vic és clau per fer traspasar una altra flama, la flama del Canigó dels focs de Sant Joan. Els convidats s'allotjaren a l'hotel Colon, van fer un esmorzar a Savassona i un dinar a l'hotel Rosa de Taradell. Van tenir temps per concretar una gran activitat que els unís encara més. Van concretar fer un gran foc a Coll d'Ares el 23 de juny d'aquell mateix any aconseguint que la tradició dels catalans del nord que consistia en baixar una flama del cim del Canigó la vigília de Sant Joan tornés a traspasar fronteres.

El romiatge dels cims va tenir continuïtat fins a principis dels noranta.

Romeria dels cims 1967 aperitiu a sant Martí del Canigó. Fons fotogràfic Toni Anguera

Dades Històriques de la Flama del Canigó

També com aclariment dir que la flama del Canigó dels focs de Sant Joan té un caràcter descendent a partir del 1963 i té la vocació d'escampar la flama des del cim del Canigó a tots els racons dels Països Catalans cada vigília de Sant Joan al mes de juny.

1947. Es crea el cercle de joves de Perpinyà presidit per Joan Iglelés.

1948. El mateix cercle de joves organitza tímidament una festa de focs la vigília de Sant Joan a la Mare de Déu de la Salut, prop de Perpinyà amb la voluntat de recuperar velles i ancestrals tradicions com també un discret aflorament de la catalanitat latent que l'estat francès havia volgut diluir. Poc a poc i en edicions posteriors la festa de caire pagà pren força com a festa de la catalanitat en el context de la Catalunya nord.

1955. Apareix el ja mencionat Francesc Pujade que motivat per el seu sentiment català, la passió per l'excursionisme i l'estimada muntanya del Canigó amb un llegat de catalanitat mil·lenària del territori vol recuperar antigues tradicions de les revetlles de

Sant Joan. Rescata una vell projecte del 1927 de fer una foguera dal el cim del Canigó aprofitant l'empenta de la gent emergent al cercle de joves i la connexió amb una nit ancestral i màgica, la nit de

Sant Joan. Cercant complexitats, engresca un grup de joves excursionistes per pujar un feixets de llenya dalt del Canigó i fer una foguera que fos visible des de les contrades veïnes reinventant la tradició del foc. Aquest mateix any s'organitzà amb paral·lel la primera marató del Canigó i la suma qualitativa de l'Albert Llech del club Alpí de Perpinyà.

1958. Molt ràpidament quallà l'idea de fer fogueres a cims i viles de la Catalunya Nord la diada del 23 de juny, que s'encenien simultàniament un cop la del cim del Canigó iniciava el tret de sortida amb la seva resplendor. Tant és així que aquest mateix any ja cremaren 22 fogueres entre Cervera i Talteüll.

1959. S'incorpora per primera vegada la connexió per ràdio des del cim, que ajuda a difondre i popularitzar la flama de Sant Joan per tots els racons de la Catalunya nord.

1963. Un nou canvi estratègic de la mà de Joan Iglesis amb l'experiència de Pujade i Llech (ja experts en les romeries dels cims) plantegen baixar el foc viu del cim del Canigó dins uns fanals/llanternes de tempesta que encendran les fogueres de cims, viles i pobles al pas de la comitiva, que seguint la vall del Tet arribava a Perpinyà. Ràpidament l'idea s'estengué com una teranyina i la flama teixia de fogueres el territori.

1964. El cercle de joves assumeix el gruix de l'organització i gràcies al pla de distribució de la flama de Gilbert Maury arriben a cremar prop de cinc mil fogueres. També aquest any i gràcies al Josep Deloncle fundador i conservador de la Casa Pairal de Perpinyà, la flama del Canigó, amb la voluntat de ser una flama eterna, es va guardar al Castellet de Perpinyà, lloc on continua residint en l'actualitat per cremar sense interrupció nit i dia els 365 dies de l'any. Fou també aquest any que des de la terrassa del Castellet es pronunciaren unes emotives paraules que per via radiofònica es pogueren escoltar dalt el cim del Canigó.

1965. La trama organitzativa dels catalans del nord i l'estret lligam de germanor creixent amb els catalans del sud des del 1962 arrel de les romeries dels cims ens donen les claus per entendre el que succeí l'any següent. També dir que des del 1960 l'estat francès ja tenia la carretera enllestida fins al pas de Coll d'Ares mentre que per la part espanyola només arribava a Molló. En aquest període el govern franquista va decidir-se a connectar el que seria el quart pas fronterer dels Pirineus i comença les obres que curiosament culminaren l'any 1966, amb l'establiment d'una duana permanent que havia d'afavorir el turisme cultural i paisatgístic de la ruta del romànic i els Pirineus.

1966. Semblava que tot ja estava ben madur i la trobada dels catalans del nord amb els amics catalans del sud feta a Vic aquell dos d'abril del 1966, dóna el tret de sortida a la flama del Canigó perquè traspassés la frontera. És precisament en aquest any on hi ha el creuament de les romeries dels cims i la flama del Canigó dels focs de Sant Joan. Resta la incògnita de saber perquè no hi hagué romiatge aquell agost del 1966. Alguna font indica que havia de sortir del Santuari de Núria i no fou possible a causa del rapte de la verge, hipòtesi no vàlida perquè sabem del cert, que aquest incident passà el set de juliol del 1967.

Tornant als focs de Sant Joan, la gent de la Catalunya nord, els excursionistes vigatans amb en Martí Cassany al capdavant, el vist i plau del Regidor d'iniciatives i turisme de Vic Sr Codina (Tofe), els excursionistes de Manlleu, Roda, Ripoll i altres osonencs organitzen la primera convocatòria de la flama a Coll d'Ares. La comitiva sortí de Camprodon fins a la duana on s'hi feu una foguera i diverses actuacions. Es ballà una sardana enmig de la línia fronterera que obliga les autoritats d'ambdós estats a aixecar les barreres artificials per tancar aquesta anella de catalans inseparables. Seguidament es retornà a la vila de Camprodon on es feu una revetlla per celebrar la inauguració de la ruta del romànic promoguda per les oficines de turisme espanyol i el sindicats d'iniciatives francesos. Aquest fet va permetre que el pas fronterer estigues obert tota la nit. L'acte va tenir mes afluència de l'esperada i les autoritats no van veure amb bons ulls tanta aglomeració amb signes catalanistes.

S'havia trencat una nova barrera amb l'estratègia de l'època. Les entitats eclesiàstiques i excursionistes eren el davantal perfecte per amagar aquell catalanisme tossut, entusiasta i esperançador que va saber trobar la manera de aflorar i fluir en un entorn advers. Excursionistes amb un bon parell d'ous, tots dos ben catalans, ous de dretes i ous d'esquerres i alguns disfressats de falangistes perquè el règim donés el vist i plau.

1967. Molt engrescats per l'èxit aclaparador de l'any anterior la flama comença a ramificar els seus camins per el vesant sud dels Pirineus amb l'idea de fer moltes fogueres a pobles relativament petits on segurament no hi havien grans concentracions de gent que aportessin malestar al regim. Tant és així que els catalans del nord proposen per carta al Sr. Cassany que la Unió Excursionista de Vic encengués un foc dalt del cim del Matagalls, cosa que no succeí. Amb coordinació amb els catalans del nord la flama del Canigó del 1967 es recollida el 23 de juny a Coll d'Ares establint-se les dues primeres rutes. Una per la Garrotxa i Girona i l'altre seguint el curs del riu Ter per el Ripollès i Osona. Aquesta darrera fou la que porta la flama del Canigó a la plaça major de Vic per primera vegada. No va ser un acte multitudinari ja que la gent era molt reservada a l'hora d'expressar la seva simpatia cap el símbols catalanistes per por de possibles repercussions. Tot i així, la bona entesa entre Martí Cassany i el centre d'iniciatives i turisme posen llum verda a l'esdeveniment i el mateix regidor Codina és l'encarregat d'encendre la foguera.

foto Josep Anguera ©

Primer Foc a Vic 1967 Fons fotogràfic Toni Anguera

1968. La flama es consolida i no para de créixer. La ruta del Ripollès i Osona arribarà per primer cop a la ciutat de Barcelona. Comença a ser tradició que la flama entri a peu als pobles i ciutats de mans de entitats col·laboradores. En aquesta edició la flama va ser recollida amb sistema de relleus per un grup d'atletes que portaren la flama des de la cruïlla de la carretera de Gironella (actualment Can Pamplona) fins la plaça major de Vic on foren rebuts per les autoritats oficials afins al regim. Poc a poc el vist i plau del centre d'iniciatives i turisme va afavorir un públic més nombrós en aquest acte festiu.

1969. La flama estava ben consolidada. Els actes són anunciats en les circulars de la unió excursionista de Vic i en la premsa local. Així ho mostra la portada del diari Ausona del 21 de juny del 1969 que anuncia la foguera.

Les edicions es van anar succeint i la Unió Excursionista de Vic ha anat mantenint el vincle i la participació al llarg d'aquets cinquanta anys amb intensitats variables amb la flama del Canigó focs de Sant Joan. La entitat que en l'actualitat té un tarannà més esportiu que cultural es mante viva i adaptada als nous temps. Té evidentment bagatge i regust de 106 anys d'història que l'avalen que no pot ni ha d'oblidar. Continua impulsant ancestrals tradicions vinculades al foc com ho és el foc de Nadal el vespre del 25 de desembre del qual s'arribarà a la tretzena edició, curiosament a Vic i a la mateixa plaça que farà més de cinquanta anys i va arribar la primera flama del Canigó. Res ha canviat llevat de que ja no es diu la plaça del Caudillo i ara si, esta farcida d'estelades sense cap vergonya. El procés decidit que viu el país cap a l'estat propi en els darrers mesos ens remet de nou al passat on ens ha calgut tornar a assumir riscos i fer trobades "tumultuoses" per tornar a reclamar democràcia i llibertat. Com no podia ser d'altre manera el clam d'aquesta plaça reclama mes que mai l'essència i la dignitat d'un poble de catalans de foc.

No voldria acabar aquesta petita i honesta aportació sense donar la rellevància que es mereixen a un munt de persones i entitats que no he citat, moltes anònimes, del nord i del sud. Catalans d'arreu, tots imprescindibles des de bon principi per arribar fins aquí.